

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

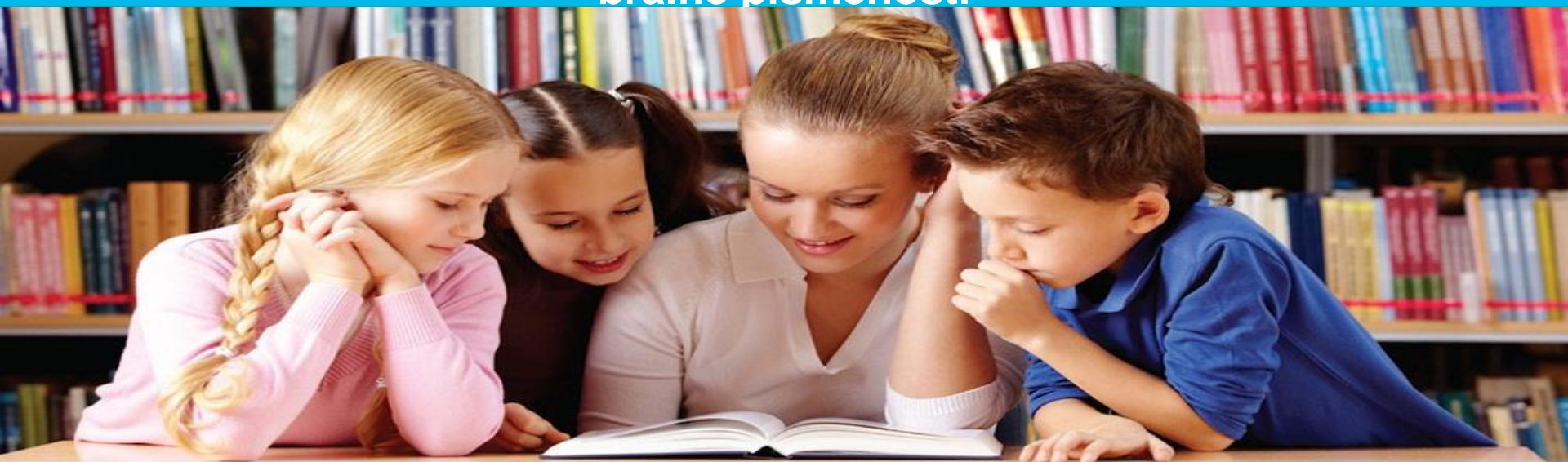
REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja

Kaj pa pisanje? Spodbujanje pisanja za razvoj bralne pismenosti

Dr. Nataša Potočnik, Zavod RS za šolstvo

bralna
pismenost

Pisanje je ...

- ... poleg bralnega razumevanja napovednik učnega uspeha in temeljna sestavina pismenosti.
- Razvita zmožnost pisanja je nujna za učinkovito in polno delovanje posameznika v osebnem, poklicnem in družbenem življenju.

Pisanje je ...

- ... pretvarjanje glasov, besed, povedi in besedil (ki že obstajajo) iz slušne/zvočne v vidno/svetlobno obliko.
- Končni cilj – obvladovanje pisanja besedil.
- Pismen je tisti, ki zna izraziti namen in temo, obvlada tipično zgradbo besedil in pravila pisanja.

Pisanje le druga plat branja?

branje

pisanje

komplementarni dejavnosti

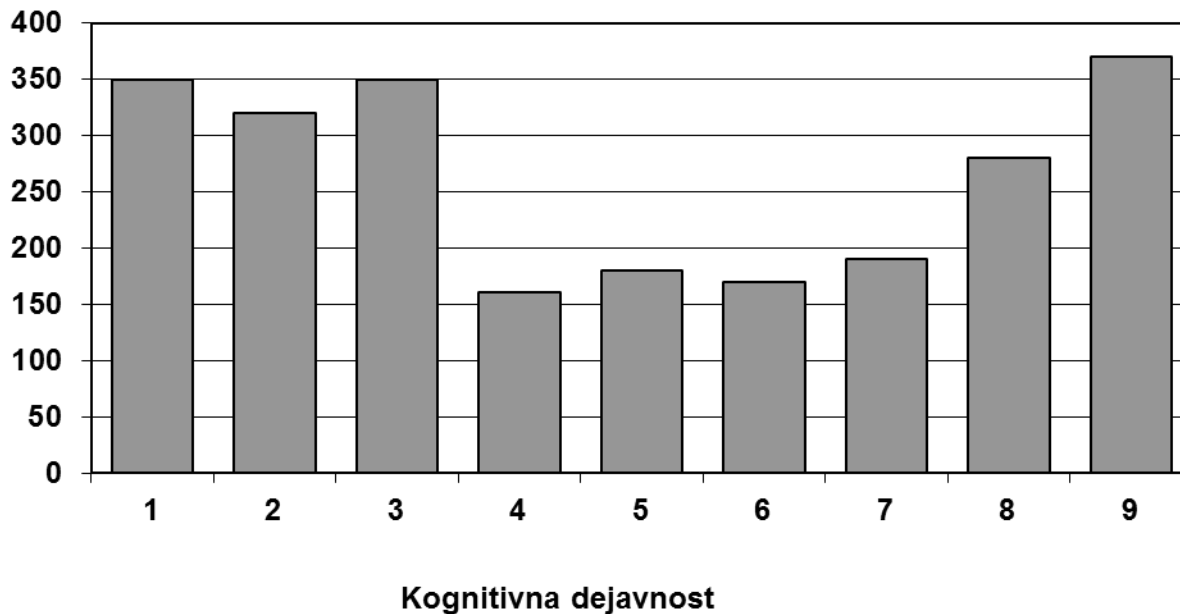
- Če učenci obvladajo branje, obvladajo tudi pisanje?
- Dobro reševanje bralnih nalog – težave s pisanjem

Branje

Oblikujemo
miselne
predstave
avtorja.

Pisanje

Oblikujemo,
organiziramo in
zapisujemo
lastne misli.

- 1 pisanje – načrtovanje,
- 2 pisanje – pretvarjanje,
- 3 pisanje – revidiranje,
- 4 priložnostno učenje,
- 5 namerno učenje,
- 6 branje enostavnega gradiva,
- 7 branje zahtevnega gradiva,
- 8 šahovski začetniki,
- 9 šahovski strokovnjaki (mojstri)

Koliko kapacitete delovnega spomina je na voljo za izvajanje neke druge naloge?

Vir: Kellog, R. T., Cognitive Psychology, London: Sage

Miselni napor pri pisanju

- Polovico časa za ubesediljenje, polovico za načrtovanje in revidiranje

KOGNITIVNI NAPOR

Pregledovanje in popravljanje > ubesediljenje < načrtovanje

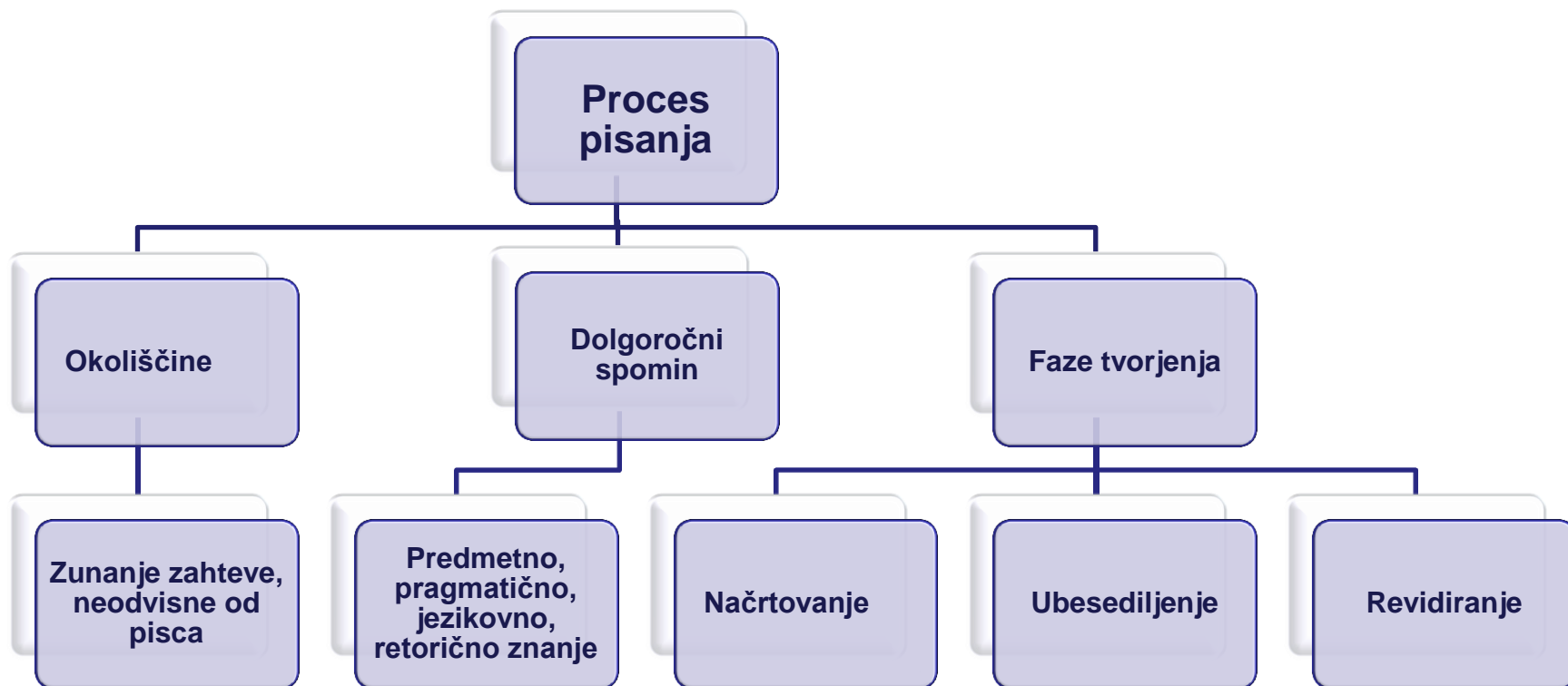
Pisanje kot proces, ne le izdelek

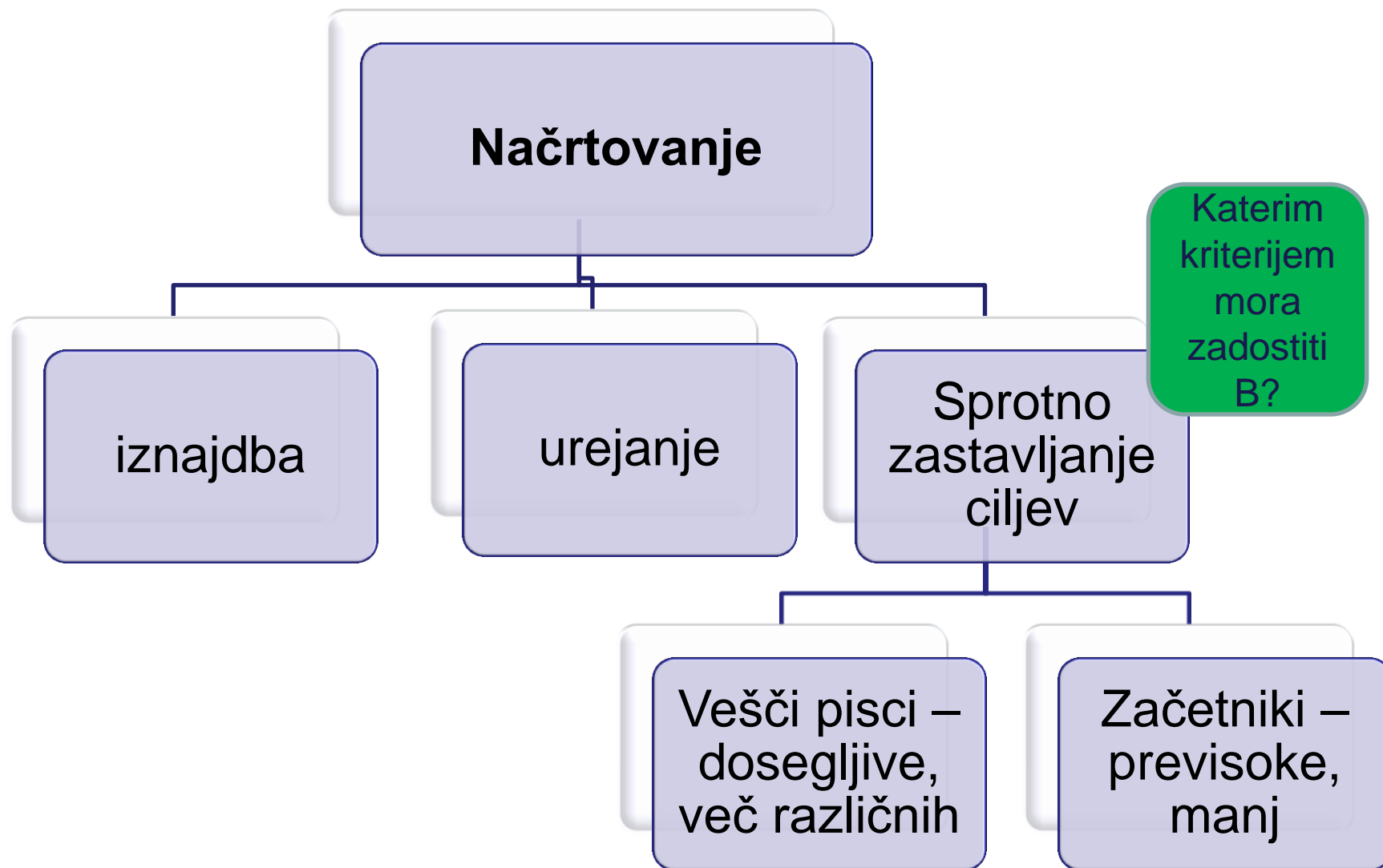
- Spoznavni proces s tremi fazami – pred, med in po pisanju,
- Kognitivne teorije:
  - Janet Emig (1971, 1983) – metoda zapisovanja misli piscev (think-aloud strategy): „Pisanje ni linearni, temveč krožni proces“,
  - L. Flower in Hayes (1980, 1984) – reševanje problemov
  - M. Scardamalia in Bereiter – nanizovalni in pretvorbni model

Pisanje kot reševaje problemov

Ubesediljenje

Informacije iz
spomina v pisni
jezik

Nadzorovanje
poteka,
spraševanje o ...

Vračanje v fazo
načrtovanja zaradi
usklajevanja ciljev.

Lahko
sproži
ponovno
tvorjenje

Revidiranje (pregled in popravljanje)

Razlika med
načrtovanim in
zapisanim

Poznavanje razlik
med dobrim in
slabim besedilom

Odpravljanje
pravopisnih napak
: popravljanje in
urejanje vsebine

Metakognitivni center kontrole

- Spremljanje procesa – središče modela:
- Pisec ves čas spremlja delo in se vrača na določena mesta

Ali so podteme primerne, ali imam ustrezne podatke, ali so pravilno urejeni, je potrebno zamenjati kakšno besedo ...?

Znanje za odkrivanje napak v besedilu

- Pisec najde problem, ki ga ne zna odpraviti.
- Pisec ne more identificirati problema, če nima znanja o tem, kako ga odpraviti.
- Hayes: *“Kako naj se naučijo odpraviti napake, če jih morajo znati odpraviti, še preden jih najdejo?”*
- **POVEČATI OBČUTLJIVOST ZA NAPAKE**

Model Beriterja in Scardamalie – **pisanje za branje**

- **Nanizovalni model** – spontane asociacije, prosto pisanje, tok zavesti – zgolj nizanje informacij, nekoherentno besedilo;
- **Pretvorbni model** – pisec naredi načrt, ga uredi, upošteva zgradbo in značilnost besedilne vrste – problemsko pisanje (kaj povedati, kako povedati, da bo razumljivo, smiselno, s katerimi jezik. prvinami ...)

Zaključki

- Neizkušeni pisci ne načrtujejo in ne popravljajo besedila, nimajo znanja o značilnostih bes. vrst, načinih razvijanja teme (opis, razlaga, utemeljitev ...)
- Nujno poučevanje strategij pisanja in samoregulacijskih postopkov.
- Največ pozornosti nameniti fazi načrtovanja in revidiranja z navodili, ki ne zahtevajo prevelikega miselnega napora – po ustaljenem načinu.

Samoregulacija pisanja (Paris, Oka, 1986)

- Tri vrste znanja:
- **deklarativno** – poznati učinkovite strategije pisanja,
- **proceduralno** – znati uporabljati strategije,
- **pogojno** – v katerih situacijah in pod katerimi pogoji jih uporabiti.

Razvoj samoregulacijske strategije SRSD (Graham, Harris, 1997)

- Razvijanje splošnega/osnovnega znanja,
- razmišljanje/posvetovanje o ciljih in pomembnosti strategije pisanja,
- oblikovanje in prikaz strategije (učitelj),
- učenje/zapomnitev strategije (učenci),
- skupinsko delo ob pisnem ogrodju (skeletu), ki ga ponudi učitelj,
- samostojno delo učencev, pri katerem se postopno oddaljujejo od pisnega ogrodja

Kaj zares učinkuje (Graham, Perin, 2007)

- Kako izboljšati kvaliteto pisnih izdelkov,
- metaanaliza – izračun velikosti učinka:
- 0,2 – majhen
- 0,5 – srednje velik,
- 0,8 - velik

11 najobetavnejših pedagoških strategij

- **Strategije pisanja** – poučevanje strategij načrtovanja, revidiranja (pregledovanja in popravljanja) ter urejanja besedila ima zelo visok učinek na kvaliteto pisanja – 0,82.
- **Povzemanje** – tudi sistematično eksplicitno poučevanje učencev, kako povzemati besedilo, ima enako visok učinek – 0,82.
- **Sodelovalno pisanje** – organiziranje takšnih oblik dela, v katerih učenci skupaj načrtujejo, tvorijo, popravljajo, pregledujejo in urejajo besedila močno izboljša zmožnost pisanja – 0,75.

- **Specifični cilji pisanja** – učencem določimo cilj pisanja (npr. nekoga morate prepričati, da se bo z vami strinjal), torej morajo poznati namen in značilnosti besedilne vrste, ter specifične cilje za posamezne dele besedila (kako vplivati na naslovnika – učitelj jih nauči za izhodiščno trditev poiskati 2 ali 3 razloge za, razloge, zakaj se drugi s tem ne strinjajo, in zakaj menijo, da so njihovi razlogi napačni). Takšno delo ima velik učinek na pisanje – 0,70.
- **Delo z urejevalniki besedil** – za vse učence je imelo pisanje besedil na računalnik srednji učinek – 0,51, za učence – pisce s slabšimi dosežki (s primanjkljaji) pa visokega – 0,70.

- **Tvorjenje zloženih povedi** – sestavljanje dveh ali več stavkov v kompleksnejše in zahtevnejše povedi srednje močno učinkuje na kvaliteto zapisanih besedil – 0,50.
- **Priprava na pisanje** – dejavnosti za ustvarjanje in organiziranje idej za pisanje besedila (branje, zbiranje pisnega in slikovnega gradiva) pomembno prispevajo k izboljšanju – 0,32.
- **Analiziranje** – analiziranje podatkov (pregledovanje slik, opazovanje besedilnih zgledov, igra vlog; zbiranje in vrednotenje dokazov o ..., primerjanje oseb/predmetov/eksperimentov ...) izostri učenčevo sposobnost raziskovanja tematike, kar vpliva na kvaliteto besedil – 0,32.

- **Procesni pristop k pisanju** – prepletanje številnih učnih pristopov, aktivnih oblik dela s številnimi priložnostmi za pisanje, v katerem učenci pišejo za avtentične naslovnike, jih spodbujamo k upoštevanju faz pisanja, dobijo ind. navodila in pomoč – 0,32. Učinek se še poveča (0,46), če za procesni pouk pisanja učitelje usposobimo, če tega ni, pa je velikost učinka zanemarljiva.
- **Opazovanje besedil (modelno učenje)** – učenci berejo zgled besedila, ga analizirajo in posnemajo model dobrega pisanja – 0,25.

- **Pisanje kot orodje za učenje** - pisanje z namenom učenja pri različnih predmetih – 0,23.
- Metaanaliza študij o neposrednem poučevanju „slovnice“ je pokazala negativni učinek na kvaliteto zapisanih besedil.

Dispozicija v obliki vprašanj

- Vnaprej pripravljena vprašanja po branju/poslušanju:
  - posamezni deli vsebine,
  - sinteza odgovorov,
  - spoznavanje zgradbe besedila,
  - lažji prehod na izražanje po načrtu in ključnih besedah,
  - skupna izdelava grafičnega organizatorja/druge oblike dispozicije.

Dispozicija v obliki podnaslovov

- Naslavljanje posameznih odstavkov:
  - izbiranje najprimernejšega naslova za posamezni odstavek – podteme ali že ključne besede,
  - izhajanje iz teme besedila/odstavkov,
  - pomoč učitelja.

Dispozicija v obliki miselnega vzorca, pojmovne mreže, tabele ...

- Po branju/poslušanju besedil skupaj z učiteljem/-ico sestavijo grafični načrt za pisanje po zgledu ter ga skupaj ubesedilijo.
- Učitelj/-ica prinese že izdelan grafični načrt, učenci ga ubesedilijo.
- Učitelj/-ica da temo in ključne besede.
- Učitelj/-ica da le še temo.

Dispozicija v obliki miselnih podob

- Gre za sistem/načrt, ki presega pravila za miselni vzorec.
- Ideje predstavimo grafično v katerikoli obliki. Ni nujno, da imamo osrednjo sliko. Začnejo se lahko kjer koli na listu.
- Vključujejo besede, stavke, citate, izrezke iz revij ...
- Potrebne so izkušnje z delom ob miselnih vzorcih.

Druge vrste dispozicij

- **Vodilne besede** – nanje se navezujejo podpomenke, pa tudi sopomenke in protipomenke ali besede, ki dopolnjujejo izhodiščno besedo.
- **Možganska nevihta** – za sproščanje ustvarjalnih idej.
- **Slika**
- **Osnutek ali koncept** – kratko, v enem zamahu napisano besedilo (na širok rob, na hrbtno stran lista ...), kamor potem dopisujemo dodatne misli, opombe, zglede, primere ipd. Besede in stavke popravljamo, prestavljamo in črtamo.

Faza popravljanja in problem časa

- Popravljanje **načrta** za kvalitetnejše besedilo:
  - ali so vpisali pravšnje bistvene podatke,
  - ali so zapisali vse ključne besede (vprašanja),
  - ali so ključne besede v načrtu smiselno urejene.

Faza popravljanja in problem časa

- Popravljanje osnutka:

- frontalno, če imajo vsi isti načrt, npr.

Ste vsi pri naštevanju značilnosti iglic zapisali vejico?

(Kako)Ste zapisali latinsko ime za smreko?

Podčrtajte besede, ki se ponavljajo. S čim bi jih lahko zamenjali? Poiščimo skupaj nekaj besed.

Ste naredili nov odstavek med /.../?

Navajanje na samostojno iskanje napak

- Učenci po skupinah dobijo načrt in besedila za ta načrt. Poiščejo napake, predlagajo popravke, jih uskladijo znotraj skupine, poročajo.
- Delajo vaje za odpravljanje težav z zgradbo – povedi razvrščajo v pravo zaporedje.
- V parih si izmenjajo besedila.
- Postopno samostojno iskanje napak v besedilu